

MOET VOGELBESCHERMING EEN HINDERPAAL WORDEN VOOR DE VOGELSTUDIE?

BIJ het lezen van vele artikels over vogelbescherming, in het bijzonder ook van de literatuuroverzichten door den Heer Bolleman van der Veen, die bijna in iedere aflevering der *L. N.* voorkomen, is het mij heel dikwijls opgevallen, dat een propagandist vaak geneigd is in uitersten te vervallen.

Ik betwijfel of een opvatting als zoodanig, de ware is om aller sympathie voor een goede zaak te winnen.

Het overzicht in de aflevering van 15 Dec. j.l. heeft mij er toe bewogen, daar het m. i. tegenwoordig veel te ver doorgedreven wordt, de pen op te nemen om de dingen eens van een andere kant te bekijken en te waarschuwen tegen het gevaar, dat de vogelstudie kan bedreigen door aanranding, ja soms veroordeeling van haar voorname hulpmiddelen. Hiermede heb ik op het oog A. *Vogelcollecties* en B. *Ringproeven*.

Ik mag zeker wel vooropstellen, dat ik in mijn hart zoowel *vogelliefhebber* als *beschermers*, doch een groote vijand van *overdrijving*.

Toen indertijd als schooljongen te Amsterdam, bij mij de liefhebberij voor de natuur en voor vogels in het bijzonder, ontwaakte, leerde ik als volgt de Nederlandsche Avifauna kennen:

- a. Gedurende vacaties en op vrije dagen veel »buiten« rondzwerven.
- b. Omgang met uitnemende vogelkenners.
- c. Lezen van populaire en wetenschappelijke werken en tijdschriften over dit chapiter.
- d. Bezichtiging der vogels in gevangen staat, zoowel in Artis als elders.
- e. (tevens de voornaamste manier) Bezichtiging van de soorten in *opgezetten* toestand in het Museum »Fauna Neerlandica.«

Dit voorrecht had ik als *Amsterdammer* en als *lid* of liever destijds als zoon van een lid van Artis.

Uren lang kon ik op vrije halve dagen voor de vitrines staan gluren, kreeg soms, als groote gunst, permissie enkele exemplaren eruit te nemen, om aan een nauwkeuriger blik te onderwerpen en mocht op deze wijze er eindelijk in slagen, de vogels van Nederland, zoo niet geheel, dan toch voor het grootste deel onder den duim te krijgen. Bij elk bezoek kreeg ik steeds de overtuiging, dat het ten eenenmale *onmogelijk* is, de vogels te leeren kennen, doch vooral te leeren *onderscheiden*, zonder ze heel van nabij te bezien en ze met elkaar te vergelijken. »Voor de grondige studie der vogels is beslist noodzakelijk, bestudeering van een standaardverzameling, of indien deze niet in het bereik ligt: aanleggen van een particuliere collectie, (hetzij als opgezet, hetzij als balg.)

(Een standaardcollectie keurt de Heer B. v. d. V. gelukkig niet af in zijn overzichten; over particuliere collecties is hij minder goed te spreken, doch ZEd. vergeet, dat de eerste in hoofdzaak uit particuliere ontstaan zijn.)

Mijn bedoeling is echter geenszins de sub a, b, c en d genoemde wijzen van bestudeering ook maar een oogenblik weg te cijferen. Wel ben ik eenigermate geneigd ze eerder een toepassing van sub e te noemen, dan omgekeerd.

Laten we ze eens nagaan:

- a. Welke vogels zien we in de natuur?

In de eerste plaats gaat het hier om de vraag: wie heeft krachtens zijn werkkring gelegenheid zoo vaak buiten te zijn, dat hij in staat is, een volledige avifauna voor de streek, waar hij woont vast te stellen?

Toevallig behoort ondergeteekende tot die bevoorrechten en ik ben er dan ook werkelijk trotsch op, dat ik gedurende mijn ruim 5-jarige practijk alhier, het aantal vogelsoorten, dat in en om IJsselstein voorkomt, tot ± 135 heb weten op te voeren. Laten er nu in den loop der jaren nog eens 20 bijkomen, (de overige 250 ziet men hier dan in elk geval nooit.)

Alzoo een vogelliefhebber, die zoodra hij in het veld komt, een en al oog en oor is voor de vogelwereld, krijgt in een district als hier, (dat lang niet behoort tot het armste aan gevleugelde bewoners) $\pm \frac{1}{3}$ deel van de Nederlandsche vogels te zien of te hooren. Hiervan mag men nog aannemen, dat zeker de helft, zoo niet tot de zeldzame, dan toch tot de ongewone verschijningen behoort.

Geen wonder dan ook, dat menschen, die overigens natuurbewonderaars zouden wezen, soms geen flauw idee hebben, wat er in de geheele vogelwereld van hun eigen land omgaat.

Hoe komt het, dat er zooveel liefhebbers voor de botanische studie te vinden zijn? Omdat ze het materiaal voor het grijpen hebben, evenzoo is het gesteld met de entomologen.

Een botanicus zonder plantentrommel, een entomoloog zonder in het bezit te zijn van net en insectenspelden, is haast niet denkbaar.

Wanneer de vogels even eenvoudig te bemachtigen waren als planten en insecten, zou de studie beslist veel meer beoefenaars en liefhebbers trekken. (doch werkelijk niet om een misplaatste verzamelwoede.)

Hoe dikwijls heb ik niet meegemaakt, wanneer boerenlieden, die den geheelen dag in het veld doorbrengen, mijn vogelcollectie bezichtigden en b. v. de serie kemphaantjes in al hun uiteenlopende prachtige kleuren van kragen bewonderden, ze vroegen: »maar die vogels komen hier toch zeker niet voor?» en als ik dan antwoordde: »die zijn vlak bij je in de buurt geschoten, misschien wel op een stukje drassig hooiland, dat je zelf in pacht of eigendom hebt, keken ze je ongeloovig aan, doch ik bereikte ermee, dat de belangstelling ervoor gaande werd gemaakt en dikwijls moest ik het volgend jaar in April of Mei van die zelfde lieden vernemen, dat zij ze nu ook gezien hadden, en met groot genoegen hun eigenaardige spiegelgevechten hadden gadegeslagen.

Een overtuigend stuk rustig van *nabij beschouwd*, in welk vak ook, wekt interesse. Geen droger studie, dan die zonder uitgebreid demonstratiemateriaal.

b. Omgang met vogelkenners.

In deze benijdenswaardige positie verkeerden slechts enkelen. Ook al weer als groote stadsbewoner, had ik toentertijd dat voorrecht. Ga in uw naaste omgeving eens na, hoeveel vogelkenners komen er voor onder de meer ontwikkelden? Vogelstudie is wel het laatste waar ze zich voor interesseeren. Hoe kan dat ook anders? Ze zien niet anders dan kraaien, musschen, spreeuwen en zwaluwen, maar dat er onderscheid bestaat tusschen verschillende kraaien, musschen en zwaluwen, is hen nog nooit opgevallen. Zóó zien ze de vogels ook en zóó zijn ze weer gevlogen. Iedereen heeft *van* een koekoek gehoord, zeer velen *hebben* een koekoek gehoord, doch vraag nu eens op den man af: wie heeft er ooit een koekoek *gezien*?

De menschen missen absoluut de gelegenheid de vogels rustig van nabij te beschouwen *en worden in de natuur hoogstens* vogelbewonderaars en in verband daarmee dikwijls *beschermers* doch nooit *vogelkenners*.

c. Lezen van populaire geschriften.

Iedereen heeft dit in zijn macht en dank zij een halfmaandel. blad als de *Levende Natuur* en *populaire wetenschappelijke bibliotheken*, is bij een groot deel van 't lezende publiek *meer en soms veel* belangstelling ontstaan voor de levende dingen om hen heen.

Doch hoe heilzaam die lectuur ook gewerkt heeft en nog werkt, toch zullen door lezen van den inhoud nooit planten of dierenkenners geschapen worden.

Een degelijk, zeer uitvoerig Hollandsch vogelwerk, met gekleurde illustraties, zou slechts eenigszins tegemoet kunnen komen aan het gemis van collecties.

Vogels fotografeeren, alhoewel zeer nuttig en allerinteressantst, voorziet ook niet in de afschaffing van verzamelingen, aangezien, wanneer men zelf kiekt 2 eischen gesteld worden, n.l. *veel tijd* en daarmee gepaard: *geld*, terwijl wanneer men zich beperkt tot het bezichtigen van de foto's men maar een heel oppervlakkige indruk krijgt, zoolang kleurenfotografie en kinematographie nog niet meer in dit vak toegepast kunnen worden.

Zeer dikwijls ben ik geneigd de ornithologen in 3 categorieën te verdeelen:

- I. Zij, die nu en dan de natuur eens ingaan, om een zanglijster of nachtegaal te hooren zingen; of een reiger, ooievaar of aalscholver te zien vliegen.
- II. de «Salonornithologen», die zich uitsluitend bezighouden, binnen 4 muren, ornithologische werkjes te lezen en verhandelingen over vogelbescherming ¹⁾ te schrijven.
- III. Zij, die zoowel *lectuur* als «in de natuur» combineeren, maar daarnaast *als een van de hoofdzaken*, hetzij een *standaardcollectie* raadplegen, hetzij zelf een verzameling aanleggen, om op deze wijze op de hoogte te komen en te blijven van: de verschillende *species*, *subspecies*, verschillen in vederkleed en maten bij ♂ en ♀, oud en jong, winter en zomer, doortrekker of standvogel, enz. enz. waaraan in het geval van *zelfverzamelen* en *prepareeren* nog toegevoegd wordt, *maagonderzoek*, om vast te kunnen stellen *nuttig* of *schadelijk*, (in den tegenwoordigen tijd is een dergelijke uitdrukking een weinig ongepast).

Den lezer thans ter beoordeeling welke categorie de ware opvatting heeft.

Hoe moet men nu het verzamelen als zoodanig beschouwen? Begrijp mij goed, waarde lezer, dat ik met deze vraag geenszins bedoel een aanmoediging tot verzamelen voor *iedereen*, maar wel voor ieder, die tot een *degelijke* studie bereid mocht zijn (en die zijn er o, zoo weinig).

Trouwens een verzameling aanleggen is op zich zelf al de beste reguleur, omdat de opoffering, die men zich moet getroosten om villen, opzetten, respectievelijk balgmaken te leeren, al dadelijk de minder enthousiasten van de ware scheidt.

Welnu dan, bij het collectiesysteem ga ik van het grondidee uit, dat het ten zeerste *verfoeibaar* is om alles wat voor het geweer komt neer te schieten.

Niets afkeurenswaardiger, dan verzamelen synoniem te stellen met moorden.

»Een enkel exemplaar van elk« is de leuze, tenzij er groote afwijkingen in vederkleed mochten bestaan.

Wanneer men dit tot principe stelt, zal men zich zelf nooit hebben te verwijten, door verzamelrage het aantal gevleugelde vrienden eenigszins merkbaar te hebben gereduceerd. En al zou men dat nu met allen geweld willen, op welke wijze zou men hiertoe in staat zijn, als men niet grootgrondbezitter en jager tevens is, dus m.a.w. machtiging heeft *overal* met het geweer te loopen? Zeker, de allergewoonste vogels komen licht binnen iemands bereik, doch als ik eens naga waar men het meerendeel van zijn collectie vandaan krijgt, dan zijn dat de navolgende bronnen:

1. *Jachtopzieners*, die ten onrechte voor schadelijk aanzien: ransuilen, kerkuilen, steenuiltjes, buizerden, torenvalken enz., dus die toch geschoten worden.

2. *Landbouwers*, die terwijl ze op de ganzen of op »schadelijk gedierte« loopen, toevallig een vogel, die hen niet alledaags voorkomt onder schot krijgen en uit nieuwsgierigheid de haan overhalen.

3. *Kooikers*, die behalve gewone en ongewone eenden, ook vogels in de »keelen« krijgen, die men het allermint in de kooi zou verwachten en die dus hetzelfde lot ondergaan als de eigenlijke »bout«.

4. *Poeliers*, welke onder »vinken« en lijsters door een groote verscheidenheid van andere zangvogels gestuurd krijgen en tusschen het waterwild door, allerlei stelt- en zwemvogels, die niets met de jacht hebben uit te staan.

Ergo men komt *geheel toevallig* aan een ornithologische collectie. Als ik mijn eigen verzameling maar eens bekijk en die van anderen, dan zijn de *zeldzame* specimen of liever de *niet alledaagsche*, zoo goed als altijd afkomstig van het toeval en bijna nimmer door den verzamelaar zelf bemachtigd. In het kort komt mijn betoog hierop neer, dat de *ware* vogelbeschermers zich *niet* moeten bezighouden met motieven en acties van geheel ondergeschikten aard, doch uitsluitend moeten ageeren tegen misbruiken, die op groote schaal

¹⁾ Bescherming is natuurlijk ook vereenigbaar met I en III.

plaats hebben, zodoende den vogelstand bedreigen en daarmee het belang van den land- en tuinbouw.

A. Laten de schieterijen in verband met de mode onder streng toezicht gesteld worden.

B. Laten de vogels, gedood voor culinarische doeleinden*, onder degelijke protectie komen.

C. Laten de Gemeentebesturen, de veldwachters strenger laten surveilleeren, om tegen te gaan, dat de baldadige straatjeugd de nesten verstoort en plundert.

D. Zorg zelf voor voeder en drinkgelegenheid om de vogels den moeilijken winter door te helpen.

E. Hang nestkastjes op wanneer broedgelegenheid te wenschen overlaat.

F. Steun Vereeniging tot behoud van natuurmonumenten enz. enz.

...maar houdt u niet op met kleingeestigheden, welke de ernstige zaak in het geheel niet tot haar recht doen komen.

Het tweede gevaar, dat den Ornitholoog in zijn navorschingen dreigt te belemmeren, dank zij sentimenteële beschermers, is de actie, die reeds hier en daar tegen de bekende »Ring Versuche« op touw wordt gezet.

Wanneer men door collectie en handboeken kennis gemaakt heeft met de omvangrijke inlandsche ornithologie, het intieme leven van haar leden heeft leeren bewonderen in de natuur, bijgestaan door foto's en interessante verhandelingen, dan kan men nu en dan een onweerstaanbare drang in zich krijgen, om meer te weten te komen van het vele mysterieuze, nog onopgeloste, dat in de vogelwereld plaats grijpt.

Naast vele andere geheimenissen is de *vogeltrek* zeker wel een onderwerp, dat ons zeer groot belang inboezemt.

Ieder jaar trekken in voor- en najaar, duizenden en nog eens duizenden vogels over, die op weg zijn van hun winterkwartier naar de broedplaatsen en omgekeerd.

Hoe lang duurt zoo'n vlucht?

Waar gaan ze heen?

Welke weg volgen ze bij de heenweg en welke bij de terugreis?

Rusten ze onderweg en waar?

Wie vertrekken eerst? Ouden of jongen ♂♂ of ♀♀?

Hebben ze gidsen? Wie vertelt hen de weg, die ze volgen moeten?

Welke factoren zijn van invloed op snelheid, hoogte, richting?

Van al deze dingen is een bitter klein beetje bekend. Wel hebben we in den loop der latere jaren, hoogst interessante lectuur over dat onderwerp gekregen en zeker moet men hier o.a. een man als Gätke, die gedurende langen tijd op Helgoland, den trek bestudeerde, een woord van hulde brengen, al is het ook slechts voor de zeer kortstondige, onvolledige blik, die hij ons in dit duister stukje natuurleven heeft kunnen doen werpen. En dan vraagt men zich nog af bij het doorwerken van een lijvig boekdeel als »die Vogelwarte Helgoland:«

»Zou dat allemaal waar zijn? en hoe kan men dit nu met alle zekerheid vaststellen? berust het meerendeel niet op onderstellingen?«....

Dank zij 's menschen vernuft, is tijdens de laatste jaren een methode in zwang gekomen, die ons in staat stelt om met *alle zekerheid* en vrijwel *onschadelijk*, achter vele mysteries met betrekking tot die periodieke vogelverplaatsingen te komen.

Ik heb hier zooals men zal begrijpen het *ringen der vogels* op het oog, waarvan het hoofdprincipe is:

»de dieren aan hun poot een licht aluminiumringetje bevestigen, voorzien van inscriptie, zooals naam van 't observatiestation, natie en nummer, daarna de vogels laten vliegen en wachten totdat door louter toeval, hetzij poot met ring, hetzij de geheele vogel weer aan het station van uitgang wordt terugbezorgd«.

Toen dat ringen in de wereld kwam, staken dadelijk vele vogelbeschermers de hoofden

* Hiermede bedoel ik *geen wild*.

bij elkaar, om eens precies uittemaken in hoeverre dit verderfelijk zou kunnen werken op den vogelstand. Ze gingen na:

I. *Het vangen der vogels voor dit doel.*

Al gauw was men het er over eens, dat aangezien in hoofdzaak jonge vogels geringd werden en de ouders bij ontdekking en aanraking van hun kroost niet zoo ontaard zouden zijn, om de kleinen nu maar aan hun lot over te laten, dit motief nooit bezwarend zou kunnen worden om het ringen in discrediet te brengen. Daarbij komt, dat andere vogels juist hun leven aan de proeven te danken hebben. Zoo koopt dr. Thienemann, de leider van de vogelwarte te Rossitten, jaarlijks ettelijke bonte kraaien op, die anders in de menschenmagen zouden verdwijnen en nu met een ringetje aan de poot de vrijheid herkrijgen.

II. *Het ringetje zelf.* Zou dat op den duur geen kwaad kunnen? Hier kon men ook geen vat op krijgen. Postduiven en ook na enkele jaren geschoten, geringde vogels, toonden voldoende aan, dat de dieren hoegenaamd geen letsel van hun lichte ballast ondervonden.

Eindelijk bleef dan over het nu reeds veel bestreden vraagstuk:

III. *Zou dat ringen niet de schietlust opwekken van »ringetjesjagers«?*

Mij dunkt ieder weldenkend mensch moet zich toch met volle gerustheid neer kunnen leggen bij de woorden, geschreven door Dr. Thienemann, in een van zijn eerste verslagen der *Ringversuche*:

»Das auffinden eines beringten Versuchsvogels überlasse man ruhig dem Zufall. Wir stehen vor der an und für sich betrübenden Tatsache, dass in jedem Jahre, besonders auf ihren weiten Reise nach dem Süden, sehr viele Vögel auf irgendeine Weise zugrunde gehen und in Menschenhände gelangen. Wir wissen z. B. dass in Deutschland Unmassen von Vögeln aus landwirtschaftlichem oder jagdlichem Interesse als Schädlinge vertilgt werden; wir kennen die grossen Jahresstrecken von unseren jagdbaren Vögeln; wir erinnern uns des Massenfanges zu Küchenzwecken in Italien und Nordafrika und stellen zugleich fest, dass wie der Ringversuch gezeigt hat, auch die unkultivierten Eingeborenen in Mittel und Südafrika unseren Zugvögeln aus kulinarischen Gründen nachstellen. Diese sowieso erbeuteten Vögel unter denen sich ab und zu ein Ringvogel befinden muss, zieht die Vogelwarte in Betracht.

Niemand soll zum Gewehr oder Falle greifen in den Absicht, einen Ringvogel zu erbeuten. (cursiv. van mij).

Ich möchte behaupten, dass das auch noch kein Mensch getan hat; denn bei einigem nachdenken muss er die Nutzlosigkeit seines Tuns einschen (cursiv. van mij) wenn er sich die verschwindend geringe Anzahl von Ringvögeln im Verhältnis zum ganzen Vogelbestande vergegenwärtigt.

Dat er wel eens een *echt Ringslachtoffer* onder zijn duizenden Ring-collega's doorloopt, zal ik niet ontkennen. (Men leze slechts de tragische vinkengeschiedenis van den Heer B. v. V. in de *L. N.* aflev. 15 Dec.) Misschien spelen zich meer dergelijke drama's af, doch laten het er tien, honderd, desnoods duizend en meer zijn, weegt dan zoo'n relatief kleine vogelslachting op tegen het onbeschrijfelijke nut, dat het ringen aan de andere kant voor de wetenschap oplevert? (Het gaat hiermee als met lieden, die het automobilisme veroordeelen, omdat er wel eens autoongelukken voorkomen.)

Het zou in het geheel geen moeite kosten, uitvoeriger over het onderwerp uit te weiden, liever echter raad ik belangstellenden aan, zich de verschillende ringverslagen van Leiden, van Rossitten e.a. vogelwarten aan te schaffen, om zodoende kennis te maken met de prachtige resultaten, die na korten tijd reeds bereikt zijn.

Aan het slot van mijn beknopte verhandeling, wil ik nog eens uitdrukkelijk vermelden, dat *Vogelbescherming* een *zeer ideaal en nuttig* streven kan zijn doch, dat allereerst de *hoofdmisbruiken* de kop moeten worden ingedrukt.

Houdt U daarna bezig met minder zwaar wegende factoren, die ook tot vermindering van de vogelbevolking aanleiding kunnen geven, doch sta *steeds* toe, dat een heel, heel klein percentage van de vogels aan de wetenschap als slachtoffer ten prooi blijft vallen.

IJsselstein, Kerstmis 1912.

C. EYKMAN, *Rijksveecarts.*